

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veikslių programa

Pranešimas spaudai

2017 m. vasario 4 d.

Lietuvos civilizacijos paieškos – nuo pagonybės iki krikščionybės

Lietuvos valstybės ir visuomenės perėjimas iš pagoniškos kultūros į krikščionišką europietišką civilizaciją iki šiol buvo mažai tyrinėtas. Užpildyti šią spragą ėmėsi Lietuvos istorijos instituto mokslininkai dr. Darius Baronas ir dr. Stephenas C. Rowellas, kurie išsamiai ištyrė, aprašė ir pateikė naujų įžvalgų, kaip lietuviai tapo krikščionimis.

„Norėjome atskleisti, kokį geopolitinį ir kultūrinį poveikį Lietuvos visuomenei turėjo jos įsijungimas į Europos tautų šeimą, taip pat nustatyti, kaip ir kada lietuvių tauta įsitraukė į bendruosius viduramžių Europos religinio, politinio ir socialinio gyvenimo procesus, – pasakoja dr. D. Baronas. – Dirbome daugelio Europos šalių archyvuose, ypač daug – Lenkijos bažnytinių institucijų archyvuose, Romoje, Berlyne, po kruopelytę rinkdami informaciją įvairiuose šaltiniuose. Nors Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė vadinama valstybe nuo jūros iki jūros, tačiau bet kuri Anglijos grafystė turi kur kas daugiau pirminių istorinių šaltinių negu mūsų imperija.“

Tyrime buvo įveiktas mūsų visuomenės kultūrinėje atmintyje gajus stereotipas, kuris vaizduoja pagonybės laikų Lietuvą kaip išorės jėgų (visų pirma, Vokiečių ordino) skriaudžiamą auką. Vietoj to pasiūlyta žvelgti į senovės Lietuvos visuomenę kaip į veiklią, ieškančią įvairiausių būdų, kaip tarpti Viduramžių laikų pasaulyje tarp Vakarų ir Rytų krikščioniškosios kultūros arealų.

Analizuodami XIII–XV a. istorinius šaltinius, mokslininkai gilinosi į Lietuvos didžiųjų kunigaikščių vykdytą politiką. Nuo šių vadovų priklausė, ar krikščionybė bus įvesta ir įsigalės Lietuvoje.

Anot dr. D. Barono, Lietuvoje pagonybė taip ilgai išsilaikė dėl Gedimino, Algirdo, Kęstučio karingo gyvenimo būdo. Jie nematė reikalo keistis, priimti krikščionių tikėjimą. O Jogaila ir Vytautas ėmė apie save telkti kitos pakraipos pagonis, kurie buvo atviresni ir pasiryžę priimti krikščionybę. Šie kunigaikščiai siekė tapti tokiais pat krikščionimis valdovais kaip ir kaimyninių Europos tautų valdovai. Tai įvyko Jogailai, jo broliams ir pusbroliui Vytautui apsikrikštijus pagal katalikų apeigas. Netrukus, 1387 m., jų pavyzdžiu pasekė didžioji tuometinės lietuvių tautos dalis. Po Lietuvos krikšto lietuvių tauta tapo europietiška ne tik dėl geografijos, bet ir dėl savo nusiteikimo.

Buvo atskleista paradoksali Senosios Lietuvos padėtis: nepaisant to, kad LDK gyventojų didesniąją dalį sudarė stačiatikiai rusėnai, Rytų krikščionybės kultūros poveikis patiems svarbiausiems valdančiosios dinastijos nariams buvo nedidelis. Tai paaiškina, kodėl apsisprendimas už Vakarų krikščionybę XIV a. pabaigoje turi būti vertinamas ne kaip vieno žmogaus (Jogailos) užgaida, bet kaip to meto lietuvių politinės tautos savarankiškas ir laisvas apsisprendimas.

„Akivaizdus įrodymas, kad stačiatikybė neturėjo lemiamos įtakos, gali būti kad ir toks faktas – kunigaikščio Algirdo ir jo stačiatikės žmonos Julijonos visi Vilniuje gimę sūnūs buvo pavadinti lietuviškais vardais: Jogaila, Skirgaila ir Švitrigaila,“ – sako dr. D. Baronas.

Kalbėdami apie katalikų papročių įsitvirtinimą Lietuvos visuomenės gyvenime, istorijos tyrinėtojai akcentuoja lietuvių imlumą katalikų praktikos naujovėms. Nuo XV a. vidurio visų luomų Lietuvos

Didžiosios Kunigaikštystės gyventojai dalyvavo parapijos brolijų veikloje. Jas prižiūrėjo ne tik kunigas, bet ir pasauliečiai didikai, bajorai, miestiečiai ir turtingesni kaimo gyventojai. Brolijų veikloje dalyvavę asmenys buvo įtraukiami į parapijos valdymą, krikščionių bendruomenės formavimą. Brolijos svariai prisidėjo prie spartesnio krikščionybės įsigalėjimo Lietuvoje.

Anot istoriko S. C. Rowello, XV a. antrojoje pusėje katalikų praktika bent paviršutiniškai jau buvo plačiai išsisknijusi lietuvių gyvensenoje.

Dr. D. Barono ir dr. S. C. Rowello ilgamečių tyrimų išvados ir įžvalgos pateiktos 2015 m. išleistoje monografijoje „Lietuvos virsmas: pagonys barbarai tampa vėlyvųjų viduramžių krikščionimis“. Mokslininkai nominuoti 2016 m. Lietuvos mokslo premijai.